

Quiz: welke staat past bij jou?

Korte omschrijving werkvorm

Op 21 maart 2018 houdt Nederland een raadgevend, niet-bindend referendum over de Wiv. Als het aan het kabinet ligt wordt dit het laatste nationale referendum. Nederland kent alleen raadgevende en raadplegende niet-bindende referenda. Zwitserland en de Amerikaanse staat Californië hebben meer mogelijkheden wat betreft volksstemmingen. Leerlingen vullen een werkblad in waarop vijf stellingen staan over vormen van referenda en directe democratie. Ze geven bij iedere stelling aan of ze het ermee eens of oneens zijn. Als de leerlingen klaar zijn, deelt u het antwoordmodel uit. Welke staat of staten passen bij de gegeven antwoorden?

Leerdoel

- Leerlingen weten dat er verschillende soorten referenda zijn en kunnen de verschillen ertussen benoemen.
- Leerlingen kennen enkele verschillen tussen de democratische mogelijkheden van Nederland, Zwitserland en Californië.

Bronnen

- <http://www.parlement.com/id/vh8lnhrsk1yn/referendum>
- http://www.parlement.com/id/vh8lnhrsk1yg/raadgevend_referendum

Duur

20-25 minuten

Handleiding

1. Vertel dat Nederland op 21 maart, tegelijk met de gemeenteraadsverkiezingen, een referendum houdt over de Wiv.
2. Bespreek met de klas welke soorten referenda er zijn:

Bindend of niet-bindend: Als de overheid verplicht is om de uitslag van het referendum over te nemen, dan spreken we van een *bindend* referendum, anders van een *niet-bindend* referendum.

Beide typen referenda (bindend en niet-bindend) kun je nog verder onderverdelen:

→ **Raadgevend:** aangevraagd door de bevolking

→ **Raadplegend:** aangevraagd door de overheid

Een andere indeling van referenda (bindend en niet-bindend) is:

→ **Correctief:** over een overheidsbeslissing, om deze tegen te houden of terug te draaien

→ **Volksinitiatief:** over een door burgers geagendeerd voorstel of onderwerp

3. Verdeel de klas in tweetallen en geef elk duo een werkblad.
4. Bespreek na enkele minuten het werkblad. Wie kwamen vooral uit bij de Nederlandse vlag? Wie bij de Zwitserse en wie bij de vlag van Californië? Laat enkele leerlingen in eigen woorden uitleggen hoe referenda in Nederland, resp. Zwitserland en Californië, zijn geregeld.

Extra informatie over de situatie in Nederland

Sinds juli 2015 kan in Nederland een raadgevend referendum georganiseerd worden. Dat gebeurt als mensen minstens 300.000 handtekeningen weten te verzamelen voor een referendum over een wet die net is aangenomen door het parlement. De uitslag van het referendum is niet bindend. Ook als de meerderheid van de kiezers in het referendum tegen de wet stemt, hoeven de regering en het parlement er niets mee te doen. Maar het is natuurlijk voor politici wel moeilijk uit te leggen waarom ze niets doen met de uitslag van een referendum.

Op 22 februari 2018 stemde een meerderheid van de Tweede Kamer in met het afschaffen van het raadgevend referendum. Als de Eerste Kamer er ook mee instemt, is het referendum over de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten het laatste raadgevend referendum. De oppositie stelde nog voor om een referendum te houden over het afschaffen van het referendum. Maar de coalitiepartijen vonden dat geen goed idee.

Werkblad: Welke staat past bij jou?

Er zijn geen vaste regels voor hoe je in een democratie organiseert dat de bevolking invloed heeft op beslissingen. Landen hebben daar dus verschillende manieren voor bedacht. Met welke manieren zijn jullie het eens? Met welke zijn jullie het oneens?

Lees de stellingen en kruis jullie mening (eens of oneens) aan.

1. **Burgers moeten een door het parlement aangenomen wet waar zij het niet mee eens zijn, kunnen voorleggen in een referendum. Ze moeten daarvoor dan wel voldoende handtekeningen verzamelen.**

eens oneens

2. **Als de regering de grondwet wil wijzigen, moet ze dit voorleggen aan de bevolking.**

eens oneens

3. **De regering moet altijd zelf kunnen kiezen of ze de uitslag van een referendum overneemt.**

eens oneens

4. **Burgers moeten hun eigen rechter, politiechef of brandweercommandant kunnen afzetten door middel van een volksinitiatief.**

eens oneens

5. **Burgers moeten zelf het initiatief kunnen nemen voor een nieuw grondwetsartikel. Als een meerderheid van de bevolking vóór stemt, wordt dit artikel toegevoegd aan de grondwet.**

eens oneens

Antwoordmodel: Welke staat past bij jou?

1. Burgers kunnen een door het parlement aangenomen wet waar zij het niet mee eens zijn, voorleggen in een referendum. Dan moeten ze wel voldoende handtekeningen verzamelen.

eens

oneens

Het gaat in deze stelling om een *raadgevend* (bindend of niet-bindend) referendum. Zwitserland en Californië kennen deze vorm van referendum. In Nederland heeft de Tweede Kamer dit net weer afgeschaft. Het referendum van 21 maart is het laatste nationale raadgevende referendum.

2. Als de regering de grondwet wil wijzigen, moet ze dit voorleggen aan de bevolking.

eens

oneens

Het gaat in deze stelling om een *raadplegend*, bindend referendum.

3. De regering mag altijd zelf kiezen of ze de uitslag van een referendum overneemt.

eens

oneens

In dit geval zijn alle referenda dus niet-bindend. Dit is alleen in Nederland zo.

4. Burgers mogen hun eigen rechter, politiechef of brandweercommandant afzetten door middel van een volksinitiatief.

eens

oneens

Dit is een bindend volksinitiatief. Alleen Californië kent deze vorm van volksinitiatief.

5. Burgers mogen zelf het initiatief nemen voor een nieuw grondwetsartikel. Als een meerderheid van de bevolking vóór stemt, wordt dit artikel toegevoegd aan de Grondwet.

eens

oneens

Dit is een bindend volksinitiatief. Dit is in Zwitserland en Californië van toepassing.

Nederland

Nederland is een indirecte democratie. In gemeenten worden geregeld referenda gehouden, op landelijk niveau is deze mogelijkheid sinds kort afgeschaft. In de Grondwet staan wel mogelijkheden voor een raadgevend en raadplegend referendum.

Raadplegend niet-bindend referendum

In een raadplegend referendum heeft het Nederlandse electoraat zich op 1 juni 2005 uitgesproken tegen een Europese Grondwet (61,5%). De vraag die aan de kiezers werd voorgelegd, luidde: Bent u voor of tegen instemming door Nederland met het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa?

Enkele Kamerleden hadden het initiatief genomen om een raadplegend referendum over de Grondwet te houden. Hiervoor moesten zij een wetsvoorstel indienen. Dit voorstel 'Wet raadplegend referendum Europese Grondwet' werd in 2004 aangenomen door het parlement, waardoor in 2005 een raadplegend referendum mogelijk was. De wet is in 2008 vervallen.

Hoewel het Nederlandse referendum raadplegend en niet-bindend was, verklaarden ook de Tweede Kamerfracties die zelf vóór waren, de uitslag te zullen respecteren. Het kabinet trok daarop het wetsvoorstel in waarmee de officiële goedkeuring geregeld moest worden.

Raadgevend niet-bindend referendum

Op 22 februari 2018 stemde de Tweede Kamer in met afschaffing van de Wet raadgevend referendum (Wrr). Deze wet bestond sinds 1 juli 2015. Als mensen het niet eens waren met een aangenomen wet of verdrag, konden zij vragen om die wet of dat verdrag voor te leggen aan de Nederlandse bevolking in een raadgevend referendum. Daarvoor moeten wel 300.000 handtekening worden verzameld. Dit was een niet-bindend referendum. De regering kon zelf beslissen of zij de uitslag overneemt of niet. Maar de mogelijkheid tot een nationaal raadgevend referendum is dus nu weer verleden tijd.

Zwitserland

Zwitserland is een indirecte democratie met veel mogelijkheden voor een raadgevend en raadplegend referendum. Deze referenda zijn bindend. In Zwitserland vinden vele referenda plaats, vooral op lokaal niveau. Een vijftachtigjarige inwoner van Zürich heeft in zijn leven naar schatting meer dan 1800 keer mogen stemmen in referenda en volksinitiatieven.

Raadplegend bindend referendum

Alle grondwetswijzigingen moeten in een zogenoemd verplicht grondwetsreferendum aan de bevolking worden voorgelegd. Wetten en volkenrechtelijke verdragen moeten aan een volksraadpleging worden onderworpen als er 50.000 handtekeningen zijn. 100.000 stemgerechtigde burgers kunnen de ontbinding, verandering of opname van een grondwetsartikel aanvragen. Ze kunnen zelfs een algehele herziening van de grondwet aanvragen.

Raadgevend bindend referendum

In februari 2016 heeft 60% van de Zwitserse bevolking 'nee' gestemd bij het raadgevend

referendum over een wet die het mogelijk maakte om buitenlanders het land uit te zetten als zij binnen tien jaar twee keer een overtreding zouden begaan.

Californië

Californië kent een indirecte democratie met mogelijkheden voor een raadgevend en raadplegend referendum. Deze referenda zijn bindend. Californië nam Zwitserland als voorbeeld toen ze in 1911 instemden met meer directe democratie.

Raadplegend bindend referendum

De wetgever legt grondwetswijzigingen voor aan de kiezers in een bindend referendum. De grondwetswijziging treedt pas in werking als meer dan 50% van de kiezers de wijziging goedkeurt. Ook wijzigingen van eerder goedgekeurde volksinitiatieven dienen verplicht voorgelegd te worden aan kiezers.

Raadgevend bindend referendum

Elke burger van Californië met voldoende handtekeningen kan een referendum aanvragen om een wet af te schaffen. Daarnaast kunnen burgers een voorstel doen voor een nieuwe wet. Er zijn 900.000 handtekeningen nodig om zo'n voorstel op de agenda te krijgen. Elke kiezer krijgt toelichtingen op alle voorstellen waarover hij mag stemmen. Die toelichtingen zijn samen vaak meer dan honderd pagina's lang. Er wordt niet vooraf gecontroleerd of een voorstel wel uitvoerbaar is. Vaak blijkt dat dat niet zo is.

Volksinitiatief en recall

In Californië kunnen burgers hun gouverneur, brandweercommandant, rechter en politiechef kiezen. Het is daarnaast toegestaan gekozen ambtsdragers via een *recall* af te zetten. In 2003 werd gouverneur Gray Davis door een *recall*-verkiezing afgezet. Zijn opvolger was acteur Arnold Schwarzenegger.

Sinds de jaren tachtig is het aantal referenda enorm toegenomen. In 1978 kozen burgers van Californië ervoor om de belastingen dramatisch te verlagen. Maar de uitgaven van de overheid namen niet af. Dit zorgde ervoor dat Californië tot op de dag van vandaag enorm hoge schulden heeft.